

Arbeidsdeelname van paren

Johan van der Valk

De combinatie van een voltijdbaan met een deeltijdbaan is het meest populair bij paren, met name bij paren boven de dertig. Ruim 40 procent van de paren combineerde in 2004 een voltijd- met een deeltijdbaan. Bij ruim 30 procent van de paren had slechts één van beiden een betaalde baan. Bij huishoudens met kinderen kwam een voltijdbaan gecombineerd met geen werk of een kleine deeltijdbaan het meeste voor. De paren die een voltijd- en deeltijdbaan combineerden, waren het meest tevreden over hun feitelijke arbeidsduur.

1. Inleiding

Zowel binnen Nederland als de EU wordt door de overheid arbeidsmarktbeleid gevoerd om de arbeidsparticipatie te verhogen. De maatregelen zijn er vooral op gericht om de arbeidsparticipatie van vrouwen te vergroten. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan regelingen om het eenvoudiger te maken om arbeid en zorg te combineren. Een huishoudenperspectief is hierbij essentieel. Keuzes ten aanzien van de zorg voor kinderen en de mate waarin dit gecombineerd wordt met betaald werk worden namelijk op huishoudenniveau genomen.

In dit artikel wordt de arbeidsdeelname beschreven van huishoudens in Nederland. Hiertoe worden huishoudens beschouwd waarbij de kern van het huishouden bestaat uit twee personen, die tussen de 15 en 65 jaar zijn. Eventuele andere leden van het huishouden worden buiten beschouwing gelaten. Aangezien het gaat om de verdeling van betaald werk binnen het huishouden, zijn alleen die paren in beschouwing genomen waarvan minstens een persoon tot de werkzame beroepsbevolking behoort. Van deze paren wordt aangegeven wie van beiden werkt en hoeveel. Ook is gekeken welke kenmerken van de leden van het paar of het huishouden samenhangen met de combinatie van banen.

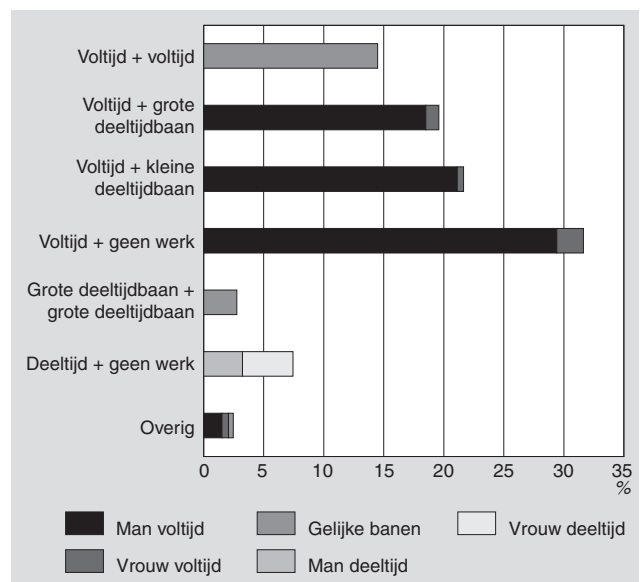
2. Ontwikkeling arbeidsdeelname paren

In 2004 waren er in Nederland 3,1 miljoen huishoudens met paren tussen 15–64 jaar waarvan minstens een persoon werkt in een baan van twaalf uur of meer per week. Het traditionele kostwinnersmodel, waarbij alleen de man betaald werk heeft, is niet meer het meest voorkomende model. Bij zes van de tien paren behoorden namelijk beide partners tot de werkzame beroepsbevolking. Het grootste deel van deze paren combineerde een voltijdbaan met een deeltijdbaan. In de helft van deze gevallen ging het om een grote deeltijdbaan van 24–34 uur per week en in de helft om een kleine deeltijdbaan van 12–23 uur per week. Bij een kwart van de paren, waarbij beide partners werkten, hadden beiden een fulltime baan. Hoewel het kostwinnersmodel met één werkende niet het meest populaire model is, komt het toch nog vaak voor. In vier van de tien huis-

houdens had slechts één persoon een betaalde baan. In de meeste gevallen werkte deze persoon voltijds (35 uur of meer per week). Combinaties van twee deeltijdbanen kwamen vrij weinig voor.

Het is vrijwel altijd de man die de meeste uren werkt. Zo is het bij de combinatie van een voltijdbaan en een deeltijdbaan binnen het huishouden bijna altijd de man die fulltime werkt. Ook bij de paren met uitsluitend één voltijdbaan, is dat bijna altijd de man. Alleen bij paren waarbij één persoon in deeltijd werkt en de ander geen werk heeft, betreft het net zo vaak een man als een vrouw. Het gaat hierbij voornamelijk om oudere paren.

1. Arbeidsdeelname van paren, 2004

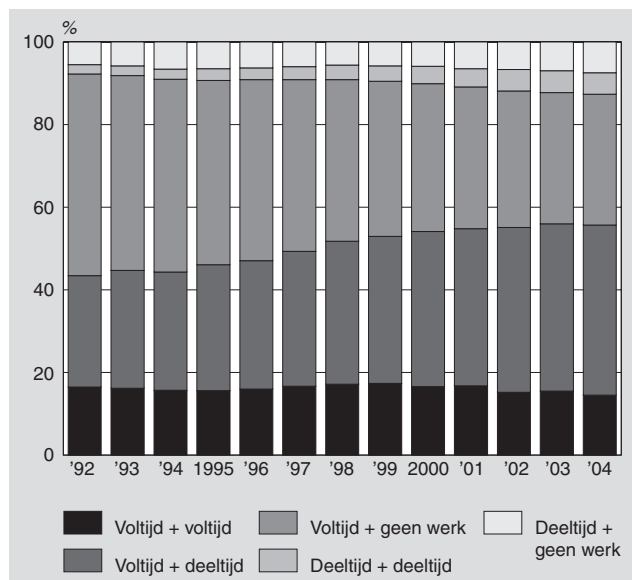

De arbeidsdeelname van paren is de afgelopen jaren gewijzigd. Het aandeel van huishoudens met één werkende is aanzienlijk gedaald. In 1992 kwam deze situatie nog voor bij bijna de helft van de paren. In 2004 is dat gedaald tot 32 procent van de paren. Dit ging gepaard met de opkomst van de combinatie waarbij een persoon voltijds werkt en de andere in deeltijd. Dat aandeel is namelijk gestegen van 27 procent in 1992 naar 41 procent in 2004. Deze verandering is het gevolg van de toename van de arbeidsdeelname van vrouwen. De afgelopen decennia zijn meer vrouwen gaan werken, meestal in deeltijd. Hierdoor komt de combinatie van een voltijdbaan met een deeltijdbaan steeds vaker voor. Vanaf 2000 is dit het meest populaire model.

3. Kenmerken van paren

Bij het beschrijven van de kenmerken van paren die samenhangen met de werkverdeling, is gekozen om de ken-

2. Ontwikkeling arbeidsdeelname paren

merken van de vrouwen te beschouwen.¹⁾ Het beeld zou grotendeels hetzelfde zijn als gekeken werd naar de kenmerken van de man. Dit komt omdat er grote overeenkomst is tussen de kenmerken van partners.

3.1 Leeftijd

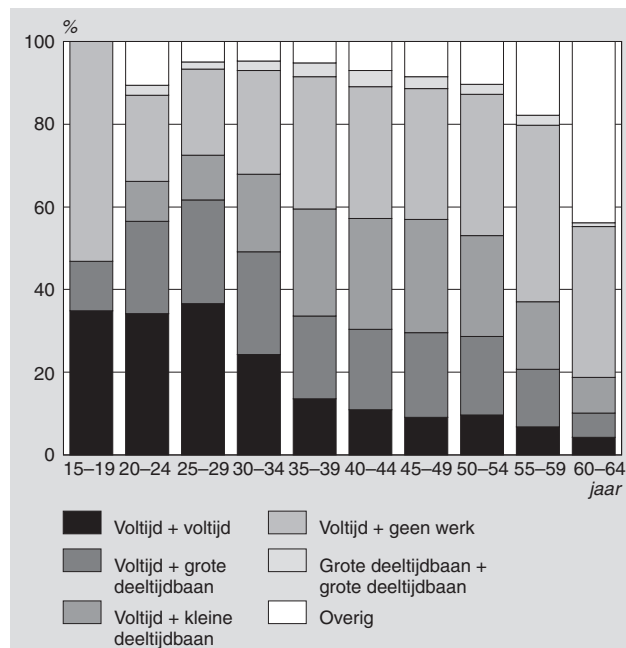
Bij jonge paren komt de combinatie van twee voltijdbanen het meeste voor. In 2004 hadden bij ruim een derde van de paren, waarvan de vrouw jonger is dan dertig jaar beiden een voltijdbaan. Dat is meer dan twee keer zo vaak als gemiddeld. Bij deze paren kwamen combinaties van voltijd met geen werk of een kleine deeltijdbaan relatief minder vaak voor.

Vanaf 35 jaar was de combinatie dat slechts één persoon voltijds werkt het grootst. Bij een derde van de paren, waarvan de vrouw 35 jaar of ouder is, werkte slechts een van beide partners. Op de voet gevolgd door de combinatie van een voltijdbaan met een kleine deeltijdbaan. Deze combinatie kwam voor bij ruim een kwart van de paren in de leeftijdsgroep 35–49 jaar. Twee van de tien paren in deze leeftijdsgroep combineerden een voltijdbaan met een grote deeltijdbaan.

Bij de oudere leeftijdsgroepen kwam de situatie met één werkende nog vaker voor. Van de paren waar de vrouw in de leeftijd van 55–64 jaar is, was dat aandeel 43 procent in 2004. Dat is aanzienlijk vaker dan het gemiddelde van 32 procent. Dat beide partners in deze leeftijdsgroep beiden fulltime werken, gebeurde echter slechts bij circa een op de tien paren. Dat is duidelijk minder dan gemiddeld. Dit patroon is voornamelijk het gevolg van het feit dat vrouwen in deze leeftijd minder vaak participeren op de arbeidsmarkt.

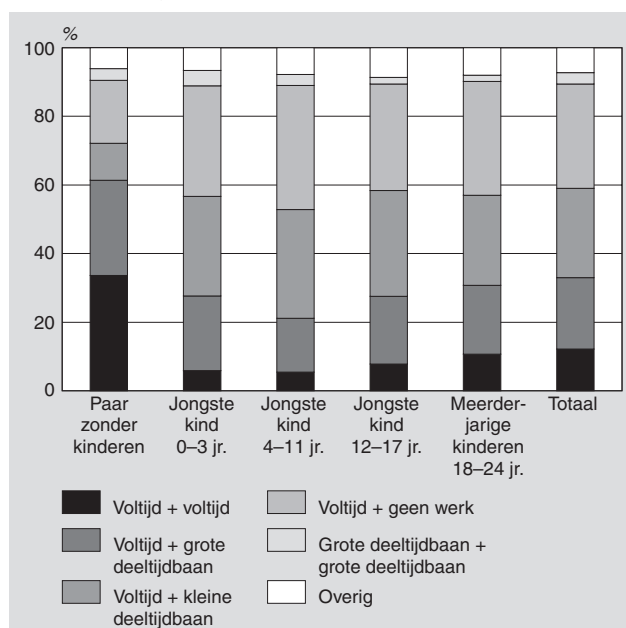
De verdeling van betaald werk binnen het huishouden wijzigt dus als de vrouw rond de dertig jaar is. Dit is een leeftijd waarop veel stellen een gezin starten. De komst van kinderen leidt vaak tot het in deeltijd gaan werken of het

3. Arbeidsdeelname paren naar leeftijd vrouw, 2004

stoppen van werken van de moeder. Dit is goed zichtbaar in de leeftijdsgroep 30–49 jaar. Binnen die leeftijdsgroep gold voor de paren zonder kinderen dat 34 procent twee voltijdbanen combineerden in 2004. Van de paren met kinderen in dezelfde leeftijdsgroep was dit aandeel veel lager. Het varieerde tussen de 5 en 11 procent, afhankelijk van de leeftijd van het jongste kind. De combinatie van een voltijdbaan en een kleine deeltijdbaan laat het omgekeerde patroon zien. Deze was 11 procent bij de paren zonder kinderen tegenover ruim 30 procent bij de paren met kinderen. Bij de paren met kinderen kwam de situatie dat slechts één persoon (voltijds) werkt ook in 2004 nog net iets vaker voor dan andere combinaties. Vooral als het jongste kind de basisschoolleeftijd heeft, kwam deze situatie vaak voor (36 procent).

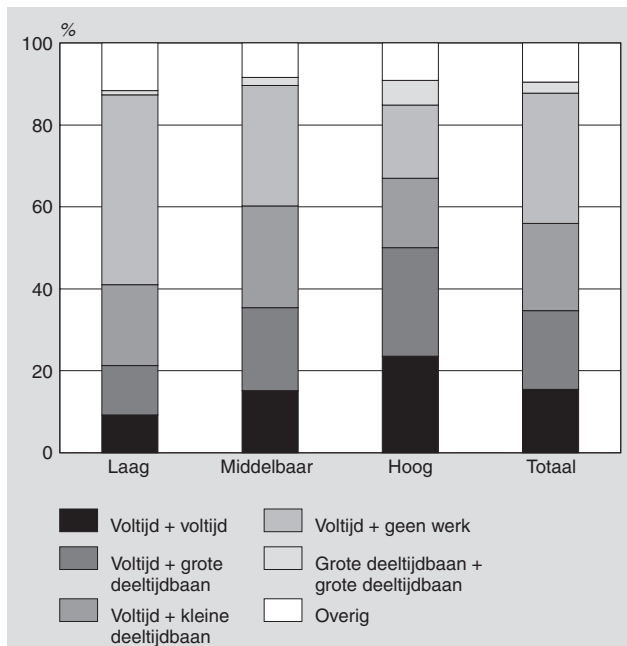
4. Arbeidsdeelname paren, waarvan de vrouw 30–49 jaar is, naar aanwezigheid kinderen, 2004

3.2 Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau is van invloed op de arbeidsdeelname van vrouwen. Hoogopgeleide vrouwen werken vaker en meer dan lager opgeleide vrouwen. Als gevolg daarvan komen de combinaties waarbij beide partners werken meer voor bij paren met hoogopgeleide vrouwen. Bij de paren waar de vrouw hoogopgeleid is, komt de combinatie van twee voltijdbanen en de combinatie van een voltijdbaan met een grote deeltijdbaan ongeveer even vaak voor. In 2003²⁾ bedroeg hun aandeel ongeveer ieder een kwart. Dat slechts één persoon werkt, kwam bij slechts twee van de tien paren met een hoogopgeleide vrouw voor. De combinatie waarbij beide partners een grote deeltijdbaan hebben, kwam relatief vaak voor bij deze groep; twee keer zo vaak voor als gemiddeld. Het blijft echter een weinig voorkomende variant (3 procent).

5. Arbeidsdeelname paren naar opleidingsniveau vrouw, 2003

Bij paren waar de vrouw laag is opgeleid is het traditionele model waarbij slechts één persoon voltijds werkt verreweg het meest populair. In 2003 was dit aandeel 45 procent. Dat is anderhalf keer zo vaak als gemiddeld. De combinatie waarbij beide partners een voltijdbaan hebben, kwam bij deze paren relatief weinig voor: minder dan 10 procent, vergeleken met 15 procent gemiddeld in dat jaar.

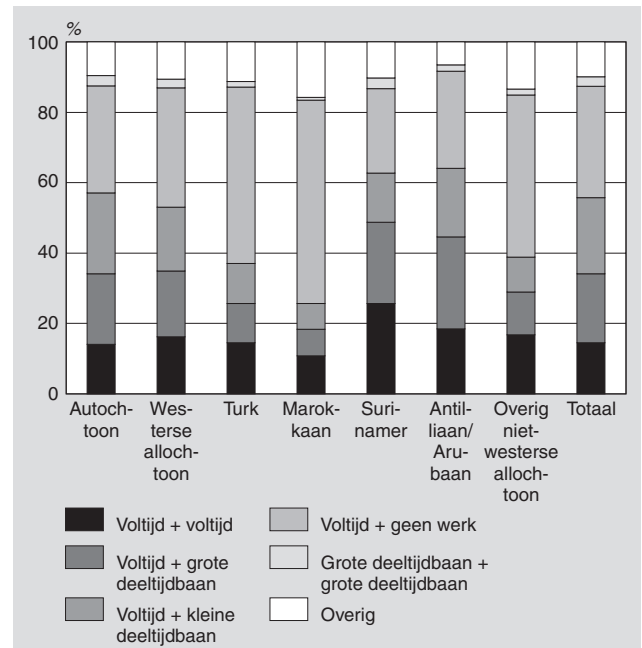
3.3 Herkomstgroepering

Culturele verschillen kunnen van invloed zijn op de taakverdeling tussen man en vrouw binnen het huishouden. Dit heeft waarschijnlijk gevolgen voor mate van arbeidsdeelname van leden van het huishouden. Naar herkomst zijn inderdaad grote verschillen zichtbaar. De helft van de paren waarvan de vrouw van Turkse of Marokkaanse afkomst is, hanteerde in 2004 het kostwinnersmodel. Er was slechts één werkende met een fulltime baan. Dat was aanzienlijk vaker dan bij paren, waarvan de vrouw autochtoon

is. Vooral de combinatie van een voltijdbaan en een kleine of grote deeltijdbaan kwam bij allochtone paren relatief weinig voor, bij zo'n 20 procent van deze paren. Bij de autochtonen was dit aandeel het dubbele.

Bij paren waarbij de vrouw van Surinaamse of Antilliaanse afkomst is, is een heel ander patroon zichtbaar. Daar komt het juist vaak voor dat beide partners voltijds werken. Dat aandeel was in 2004 bij deze paren bijna twee maal zo hoog vergeleken met autochtone paren.

6. Arbeidsdeelname paren naar herkomst vrouw, 2004

4. Gewenste arbeidsduur

In hoeverre komt de feitelijke verdeling van de arbeidsdeelname overeen met de wensen? Als de feitelijke situatie vergeleken wordt met de gewenste situatie blijkt dat de variant waarbij slechts één persoon werkt relatief minder populair is.³⁾ Van de paren waarbij één persoon voltijds werkt en de ander geen betaald werk had, kwam bij slechts 64 procent de huidige verdeling overeen met de gewenste. Zo'n 17 procent van de paren met één voltijdbaan prefererden de combinatie van een voltijdbaan met een kleine deeltijdbaan. Bij de andere combinaties lag het aandeel dat tevreden is met de bestaande arbeidsduur rond de 80 procent. Combinaties van voltijdbanen met deeltijdbanen zijn het meest populair; bij 83 procent van deze paren kwam de feitelijke verdeling van de arbeidsdeelname overeen met de gewenste.

Paren waarbij de vrouw laagopgeleid is, zijn relatief meer tevreden over de feitelijke situatie. Bij deze paren komt de situatie dat één persoon werkt het meest voor. Van hen gaf in 72 procent in 2003 aan tevreden te zijn met deze situatie. Ook de tevredenheid van de laagopgeleide paren waarbij beiden voltijds werken, was relatief hoog. Bij paren waarbij de vrouw hoogopgeleid is, was de tevredenheid of de verdeling van betaald werk relatief gezien iets minder groot. Zij waren vooral minder vaak tevreden over de com-

Staat 1
Feitelijke en gewenste arbeidsdeelname paren, 2004

	Gewenste situatie							Totaal
	Voltijd + voltijd	Voltijd + grote deeltijd- baan	Voltijd + kleine deeltijd- baan	Voltijd + geen werk	Grote deeltijdbaan + grote deel- tijdbaan	Deeltijd + geen werk	Overig	
Feitelijke situatie	%							
Voltijd + voltijd	80	13	3	2	2	0	0	100
Voltijd + grote deeltijdbaan	4	81	5	1	7	1	1	100
Voltijd + kleine deeltijdbaan	2	6	83	2	1	1	5	100
Voltijd + geen werk	5	5	17	64	0	4	4	100
Grote deeltijdbaan + grote deeltijdbaan	0	10	1	1	81	2	5	100
Deeltijd + geen werk	2	9	7	4	4	59	15	100
Overig	1	3	5	1	7	5	79	100
Totaal	14	22	26	21	5	6	6	100

Staat 2
Feitelijke en gewenste arbeidsdeelname paren naar opleidingsniveau vrouw, 2003

	Gewenste situatie						Totaal
	Voltijd + voltijd	Voltijd + grote deeltijd- baan	Voltijd + kleine deeltijd- baan	Voltijd + geen werk	Grote deeltijdbaan + grote deeltijd- baan	Overig	
Feitelijke situatie	%						
Laag							
Voltijd + voltijd	80	12	4	1	2	1	100
Voltijd + grote deeltijdbaan	4	83	4	1	6	3	100
Voltijd + kleine deeltijdbaan	1	5	83	2	0	7	100
Voltijd + geen werk	3	3	14	72	0	8	100
Grote deeltijdbaan + grote deeltijdbaan	2	7	0	0	86	6	100
Overig	1	5	6	3	2	83	100
Totaal	9	14	25	34	2	15	100
Middelbaar							
Voltijd + Voltijd	78	15	3	2	2	1	100
Voltijd + grote deeltijdbaan	2	82	6	1	6	2	100
Voltijd + kleine deeltijdbaan	1	5	85	2	0	6	100
Voltijd + geen werk	3	4	17	69	0	8	100
Grote deeltijdbaan + grote deeltijdbaan	0	5	1	0	86	7	100
Overig	1	7	7	3	3	79	100
Totaal	13	22	28	22	4	11	100
Hoog							
Voltijd + Voltijd	75	16	3	2	3	1	100
Voltijd + grote deeltijdbaan	4	82	4	1	8	2	100
Voltijd + kleine deeltijdbaan	1	8	78	3	1	8	100
Voltijd + geen werk	9	8	16	56	1	10	100
Grote deeltijdbaan + grote deeltijdbaan	0	8	0	0	84	7	100
Overig	1	7	6	3	7	77	100
Totaal	21	29	18	12	9	11	100

binatie waarbij maar één persoon werkt. Slechts 56 procent gaf aan daar tevreden over te zijn. Net als bij de andere paren prefereerden zij een combinatie van een voltijdbaan met een kleine deeltijdbaan. Daarnaast hadden zij relatief vaak een voorkeur voor een voltijdbaan gecombineerd met een andere voltijdbaan of een grote deeltijdbaan. Deze combinaties werden bij paren met een hoogopgeleide vrouw twee maal zo vaak genoemd als gemiddeld.

Technische toelichting

Alle gegevens uit dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzon-

dering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

In de EBB wordt informatie verzameld over de arbeidsmarkt situatie van personen van 15 jaar of ouder. Ook worden er vragen gesteld over een aantal wensen die mensen kunnen hebben ten aanzien van hun werk. Onder meer wordt aan werknemers gevraagd "Zou u binnen zes maanden meer of minder willen gaan werken, aangenomen dat uw verdiensten dan ook veranderen?". Aan de mensen die aangeven meer of minder uren per week te willen werken, wordt gevraagd hoeveel uur zij meer of minder willen gaan werken.

Noten in de tekst

¹⁾ Ook paren waarin beide leden hetzelfde geslacht hebben, zijn in de analyses betrokken. In dat geval is het kenmerk van de eerste persoon gekozen als kenmerk van de man en het kenmerk van de tweede persoon als kenmerk van de vrouw.

²⁾ De gegevens naar opleidingsniveau hebben betrekking op 2003, omdat de cijfers over 2004 nog niet beschikbaar zijn.

³⁾ Hierbij is de vraagstelling zodanig dat gevraagd wordt of men meer of minder wil werken, ervan uitgaande dat de verdiensten dan ook veranderen.